

Handläggare: Christina Österling
Tfn: 08/508 09 527

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Omvårdnadsassistentens kompetens – svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Ylva Tengblad
stadsdelsdirektör

Mona Lindgren
avdelningschef

Sammanfattning

Den största utmaningen för den framtida kompetensförsörjningen bedöms vara bristande tillgång till yrkeskompetenta omvårdnadsassistenter. Som en åtgärd för att komma tillrätta med detta har Socialstyrelsen fått i uppdrag att precisera de grundläggande kompetenskraven för omvårdnadspersonal i en kompetensbeskrivning.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till kompetensbeskrivning är väl underbyggt utifrån den grundliga kunskapsöversikt som gjorts och den breda kompetens som varit representerad i arbetet. Stadsdelsförvaltningen tycker också att kompetensbeskrivningens uppdelning i två huvudkategorier är bra men att vissa av förmågorna bör definieras som grundläggande och därmed ges mer tyngd.

Stadsdelsförvaltningen funderar dock över hur det fortsatta arbetet ska ske för att omsätta förslaget i praktiken och vad det kommer att innebära för kommunerna. Exempelvis finns

det inte i rapporten någon framställning av förslagets ekonomiska konsekvenser. Kommer förslaget att innebära merkostnader för kommunerna? Om det innebär merkostnader kommer dessa då att kompenseras? Stadsdelsförvaltningen tycker att det är en stor brist att detta inte redovisas i rapporten.

Vidare betonar stadsdelsförvaltningen vikten av det parallella arbete som pågår med andra åtgärder och satsningar. Stadsdelsförvaltningen passar också på att betona vikten av validering som utgör ett samhällsintresse som helt sammanfaller med den enskildes intresse. Slutligen så anser stadsdelsförvaltningen att informationen som ges i bilaga 2 i rapporten är viktig och bör flyttas in i huvudtexten.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats av vård- och omsorgsavdelningen. De fackliga organisationerna informeras enligt samverkansavtalet. Lokala pensionärsrådet informeras vid mötet den 21 november 2005.

Bakgrund

Omvårdnadsassistent – begreppsdefinition

Omvårdnadsassistent är en samlingsbeteckning för undersköterskor, vårdbiträden, skötare, vårdare, personliga assistenter, boendestödjare, hemvårdare och personal med andra liknande benämningar.

Bakgrund till rapporten

Socialstyrelsen har remitterat rapporten ”omvårdnadsassistentens kompetens” till Stockholms stad för yttrande. Rapporten kan läsas i sin helhet på <http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2005/8912/2005-110-8.htm>.

Regeringen uppdrog år 2002 åt berörda myndigheter att överväga vad staten bör göra för att underlätta kompetensförsörjningen inom kommunernas vård och omsorg om äldre och funktionshindrade personer.

Den största utmaningen för den framtida kompetensförsörjningen bedöms vara bristande tillgång till yrkeskompetenta omvårdnadsassistenter. Tillgången till omvårdnadsassistenter i arbetskraften förväntas minska kraftigt med nuvarande utbildningsdimensionering, samtidigt som efterfrågan beräknas öka. Orsakerna till den förväntat bristande tillgången är stora pensionsavgångar och att alltför få väljer att skaffa sig yrkesförberedande omvårdnadsutbildning. Ökad efterfrågan förväntas på lång sikt som en följd av demografiska förändringar.

I rapporten ”Investera nu!”, som överlämnades till regeringen i juni månad 2004, lämnades förslag till en långsiktig handlingsplan. En åtgärd som gavs högsta prioritet var att Socialstyrelsen skulle precisera de grundläggande kompetenskraven för

omvårdnadspersonal i en kompetensbeskrivning. Detta arbete skulle bedrivas i samarbete med Valideringsdelegationen, Statens Skolverk, Skolutvecklingsmyndigheten samt Kommunalarbetareförbundet och berörda arbetsgivarorganisationer. Det är detta arbete som redovisas i den remitterade rapporten "Omvårdnadsassistentens kompetens".

Socialstyrelsens förslag till omvårdnadsassistentens kompetens

I rapporten redovisas i 12 punkter de förmågor som omvårdnadsassistenter bör ha för att uppnå grundläggande yrkeskompetens. Punkterna delas in i två huvudkategorier kvalitetsrelaterade och uppgiftsrelaterade förmågor.

Kvalitetsrelaterade förmågor, som består av punkterna 1–7 nedan, innehåller förmågor som har stor betydelse för omvårdnadsassistentens förutsättningar att utföra förekommande arbetsuppgifter med god kvalitet.

I den andra kategorin, uppgiftsrelaterade förmågor, punkterna 8 – 12 nedan, beskrivs förmågor i relation till de vanligast förekommande arbetsuppgifterna för omvårdnadsassistenter.

En person kan ha de redovisade förmågorna i olika grad. För att pröva om en person uppnått grundläggande yrkeskompetens krävs att en nivå på de nedan redovisade förmågorna definieras som grundläggande. Vissa förmågor kan i detta avseende behöva ges större tyngd än andra. Vidare krävs att en beprövad metod för att göra bedömningen av yrkeskompetens finns. I båda delarna krävs ytterligare arbete. Förmågorna sammanfattas nedan utan inbördes prioritering.

Kvalitetsrelaterade förmågor

1. **Yrkesmässig hållning** -Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att:
 - handla självständigt inom ramen för sin yrkeskompetens
 - lyssna på och vara lyhörd för brukares uppfattningar
 - motivera och stödja brukare
 - respektera och bekräfta brukare som individer, samt beakta deras livssituation och livserfarenheter i sitt arbete
 - avväga brukarens intressen mot det yrkesmässigt föreskrivna
 - handla ansvarsfullt och med gott omdöme
 - förstå, reflektera kring och hantera egna känslor och beteendemönster
 - förstå och använda icke verbal kommunikation
 - hantera andras och egen sorg, rädsla och beroende
 - förstå och beakta religiös, etnisk och kulturell mångfald i arbetet
 - uppmärksamma och agera om kollegor beter sig oansvarigt eller oetiskt
 - hantera situationer där våld, hot om våld eller risk för skada föreligger.

2. **Attityder och ideologier** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att uppmärksamma och ta hänsyn till attityders, normers och ideologiers betydelse i vård- och omsorgsarbete. Detta gäller:
 - personliga attityder hos brukare, närstående och vänner
 - egna attityder och andra yrkesutövares attityder
 - samhälleliga attityder
 - sociala normer, konventioner och ideologier.
3. **Samarbete** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att:
 - se sitt eget arbete i relation till annat personligt stöd och samarbeta med brukare, närstående och andra samarbetspartners i vård- och omsorgsprocesser och samhället i övrigt
 - arbeta i grupp
 - konstruktivt delta i hantering av kris- och konfliktsituationer.
4. **Planera och utveckla arbetet** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att:
 - identifiera och bidra till lösning av problem i det dagliga arbetet
 - analysera frågeställningar och argumentera för olika hållningar
 - planera, prioritera samt målinriktat genomföra och följa upp sitt arbete
 - rapportera och dokumentera
 - delta i kvalitetsutvecklingsarbete
 - bidra till utveckling av arbetets innehåll och metod
 - följa utvecklingen inom yrkesområdet och delta i kompetensutveckling
 - medverka i vägledning och introduktion av elever och nya medarbetare.
5. **Tekniker och produkter** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att, med stöd av och i samverkan med andra yrkesgrupper, i sitt arbete använda (hantera) rätt produkter och tekniker, samt att arbeta på ett ergonomiskt riktigt sätt. Det gäller:
 - mat, dryck och läkemedel
 - kläder, textil, kemiska substanser, möbler och hjälpmedel
 - transportmedel och hjälpmedel för förflyttning
 - informationsteknologi och andra hjälpmedel för kommunikation
 - produkter och teknik för utbildning, sysselsättning samt kultur, rekreation och sport
 - översiktligt ifråga om design, byggnadsprodukter för allmänt och privat bruk, såsom formgiven miljö och handikappanpassning.
6. **Miljöns betydelse** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att beakta naturmiljöns och mänskligt skapade miljöförändringars betydelse i vård- och omsorgsarbetet. Det gäller:
 - ljus-, ljud-, färg- och luftmiljö
 - tidsrelaterade förändringar såsom dygnsrytm (t.ex. vila/anspanning, måltidsordning, vardag/helgdag, bemärkelsedagar).

7. **System och policies** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att i målinriktat handlande (metoder) omsätta policies, lagstiftarens intentioner - inom de system – organisation och styrmedel – som finns för:
- sociala stödinsatser,
 - hälso- och sjukvård,
 - utbildning och yrkesförberedelse,
 - arbete och sysselsättning samt
 - skydd och säkerhet.

En nödvändig förutsättning för att de här beskrivna kvalitetsrelaterade förmågorna skall komma till uttryck i yrkesarbetet är att omvårdnadsassistenten har förmåga att förstå, tala, läsa och skriva svenska språket.

Uppgiftsrelaterade förmågor

8. **Stöd i personlig vård** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att stödja brukarens egen förmåga att själv genomföra nedanstående uppgifter och att vid behov kompensera brukaren då denne själv saknar kapacitet att genomföra aktiviteter som att:
- klä sig
 - tvätta sig
 - utföra kroppsvård, (inkl. mun- och tandvård)
 - sköta toalettbehov
 - äta och dricka
 - förflytta sig
 - sköta sin egen hälsa.
9. **Stöd i hemliv** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att stödja brukarens egen förmåga att själv genomföra nedanstående uppgifter och att vid behov med egna insatser kompensera begränsningar av brukarens förmåga att:
- anskaffa varor och tjänster
 - bereda måltider och särskilt beakta de specifika behov som följer av brukarens sjukdom eller skada
 - utföra hushållsarbete och ta hand om hemmets föremål
 - sköta sin egen ekonomi.
10. **Stödja brukarnas hälsa och funktionsförmåga** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att observera förändring av brukarens hälso- och funktionstillstånd och tillsammans med brukaren och andra yrkesgrupper bedöma brukarens behov och genomföra lämpliga åtgärder. Dessa kan vara förebyggande, behandlande, habiliterande eller rehabiliterande och omfattar:
- psykiska funktioner, t.ex. orientering, sömn, minne, språk och tankefunktioner
 - fysiska funktioner, t.ex. sinnesfunktioner och smärta, röst- och talfunktioner,

hjärt-kärlfunktioner, andnings-, matsmältnings-, ämnesomsättnings- och rörelserelaterade funktioner.

11. **Stödja brukares relationer** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att med stöd av eller tillsammans med andra yrkesgrupper stödja brukare i deras relationer inom viktiga livsområden. Detta gäller:
 - informella relationer, t.ex. familj, vänner, okända
 - formella relationer, t.ex. i brukarnas utbildning, arbete och sysselsättning.
12. **Stödja brukares delaktighet** - Omvårdnadsassistenten bör ha förmåga att stödja brukarnas deltagande i socialt och medborgerligt liv, samt beakta de mänskliga rättigheterna. Detta gäller brukarnas deltagande i:
 - samhällsgemenskapen
 - rekreation och fritidsaktiviteter
 - religiösa och andliga aktiviteter.

Förvaltningens synpunkter

Tillgången på kompetent personal i tillräcklig omfattning är en viktig förutsättning för att kunna erbjuda tjänster med god kvalitet till brukarna. I dag bedöms den största utmaningen för den framtida kompetensförsörjningen inom vård och omsorg vara bristande tillgång till yrkeskompetenta omvårdnadsassistenter. Få ungdomar söker till gymnasieskolans omvårdnadsprogram och ännu färre väljer inriktning äldrevård. Samtidigt förväntas på lite längre sikt en ökning av efterfrågan med anledning av demografiska förändringar.

Förslaget till kompetensbeskrivning är väl underbyggt

En av flera åtgärder för att komma till rätta med den framtida kompetensförsörjningen är Socialstyrelsens förslag till kompetensbeskrivning för omvårdnadsassistenter. Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget är väl underbyggt utifrån den grundliga kunskapsöversikt som gjorts både på nationell och på internationell nivå samt genom den breda kompetens som tillsammans varit representerad i styrgrupp, arbetsgrupp, referensgrupper och vid hearings.

Vissa förmågor i kompetensbeskrivningen bör definieras som grundläggande och ges mer tyngd

Vidare anser stadsdelsförvaltningen att kompetensbeskrivningens uppdelning i två huvudkategorier, kvalitetsrelaterad och uppgiftsrelaterade förmågor, är bra. Stadsdelsförvaltningen tycker också, vilket även nämns i Socialstyrelsen rapport, att vissa av förmågorna bör definieras som grundläggande och därmed ges mer tyngd.

Vad innebär förslaget till kompetensbeskrivning i praktiken?

Stadsdelsförvaltningen funderar dock över hur det fortsatta arbetet ska ske för att omsätta förslaget i praktiken och vad det kommer att innebära för kommunerna. Exempelvis finns det inte i rapporten någon framställning av förslagets ekonomiska konsekvenser. Kommer förslaget att innebära merkostnader för kommunerna? Om det innebär merkostnader kommer dessa då att kompenseras? Stadsdelsförvaltningen tycker att det är en stor brist att detta inte redovisas i rapporten.

Vikten av parallella åtgärder

Stadsdelsförvaltningen vill också passa på att betona vikten av det parallella arbete som pågår med andra åtgärder och satsningar för att komma till rätta med den framtida kompetensförsörjningen. Här kan nämnas arbetet med att skapa utvecklingsmöjligheter och karriärvägar. Arbete som pågår här är exempelvis möjligheten att kunna fördjupa sin kompetens inom olika områden, kunna kombinera yrkesrelevanta ämnen med kärnämnen som ger högskolebehörighet och inrätta befattningar och ansvarsområden som kräver fördjupad kompetens. Det är kombinationen av alla åtgärder tillsammans som ger resultat.

Validering ett samhällsintresse som sammanfaller med den enskildes intresse

Stadsdelsförvaltningen vill i sammanhanget även betona vikten av validering som nämns i rapporten. Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats. Validering syftar till att omvandla faktisk kompetens till formell kompetens.

Ett fungerande system för validering av reell kompetens är av stor betydelse för en väl fungerande vuxenutbildning. Validering utgör ett samhällsintresse som helt sammanfaller med den enskildes intresse.

Synpunkt på rapportens disposition

Slutligen vill stadsdelsförvaltningen lämna en synpunkt på rapportens disposition. Stadsdelsförvaltningen anser att rapporten erbjuder en intressant läsning men att det är synd att så mycket av läsningen är placerad i bilagor. Speciellt gäller detta bilaga 2 som tar upp kompetensbegreppet, olika vägar till yrkeskompetens, validering, den europeiska integrationen, nationell giltighet samt specialisering och påbyggbarhet. Stadsdelsförvaltningen tycker att informationen som ges där är viktig och bör flyttas in i huvudtexten.

Bilaga

Omvårdnadsassistentens kompetens kan rekvideras av registrator Riitta Johansson, tel 508 09 017 alt via epost riitta.johansson@norrmaalm.stockholm.se